

Mehmed Reşid Paşa maiyetinde yüzbaşı rütbesiyle Üsküp ve Kosova'ya, Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa ile de Humus'a gitti. İstanbul'a döndükten sonra kolağalığa terfi etti; 1845'te mirilivâliğe, üç sene sonra ferikliğe yükseldi. 1853'te Zaptiye müşiri kaymakamı, ardından Arabistan müşiri oldu. 1856'da Harput, 1857'de Erzurum, 1861'de Silistre, 1865'te Edirne valiliği yaptı. Askerî vazifesi sırasında resimle de uğraştı. Ordudaki görevinin yanı sıra Türk kültürü ve Türk tarihine araştırmacı ressam olarak hizmet etti. 9 Şaban 1282'de (28 Aralık 1865) vefat etti.

Sultan II. Mahmud devriyle başlayan Türk resminin ilk ünlü simalarından olan Ârif Mehmed Paşa, klasik şekil ve renkleriyle, bilhassa Türk kıyafetinin zengin konuları üzerinde Türk tarihî kaynaklarına inerek kırk yıllık bir çalışma sonunda Osmanlı devlet adamlarının ve çeşitli şahsiyetlerin kıyafetlerini resimle tesbit etmiştir. Resimlere ilâve olarak üç ciltlik de açıklamalı bir metin hazırlamıştır. *Mecmûa-i Tesâvîr-i Osmâniyye* adındaki bu önemli eserin I. cildi Türkçe ve Fransızca olarak yayımlanmıştır. "Türkiye'de ilk resimli kitap" olarak takdim edilen eserin renkli figür ve on altı parça resim levhaları Fransızca metniyle Paris'te (1279/1863), Türkçe metni ise İstanbul'da (1279) basılmıştır. Aslında on iki cilt olarak hazırlanan eserin sadece I. cildi yayımlanabilmiş, diğer ciltleri kaybolmuştur.

Türk medeniyeti tarihi bakımından önemli bir kaynak niteliğinde olan *Mecmûa-i Tesâvîr-i Osmâniyye*, Türk ressamlığında örnek bir çığır açmıştır. Bu eserde yer alan resimlerdeki desenler büyük bir maharetle çizilmiştir. Renk ve tonları zevkli bir uyum içindedir. Portrelerin duruşlarında olgunluk, detaylarında ince bir ifade vardır. Ayrıca karakalem figürlerin üzerinden sulu boya ile geçilmiştir. Kitabın başında yazarın kendi portresi ve biyografisi vardır.

Türk müzelerinin kurulmasında hizmeti geçen vezir Fethi Ahmed Paşa, yeniçeri devrinin devlet adamları ve askerlerinin kıyafetlerini gösterir mankenlerden bir kıyafet galerisi kurmak istediği zaman Ârif Mehmed Paşa'nın bilgisinden istifade etmiş, tarihî kıyafetleri onun çizdiği resimlere göre hazırlatmıştır. Viyana'da bizzat Ârif Paşa'ya yaptırılan bu mankenler Sultanahmet'te müstakil bir bina içinde Yeniçeri Kıyafethanesi adıyla sergilenmiştir. Bu galeri II. Meşrutiyet devrinde Aya İrini'deki Askerî Müze'ye nakledilmiş, fakat daha sonra burada bakımsızlıktan yıpranmış ve bozulmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

Sicill-i Osmânî, III, 277; *Osmanlı Müellifleri*, III, 43; Özge, *Katalog*, III, 1057; Şehâbeddîn, "Ârif Paşa", *Millî Mecmûa*, sy. 25, İstanbul 1340, s. 403-405; TA, III, 311; Burhan Olker, "Ârif Paşa", *İst.A*, II, 1009.

MUHİTTİN SERİN

ÂRİF-i RİVEĞİRİ

(عارف ریوگری)

(ö. 715/1315)

Hâcegân* silsilesine mensup mutasavvıf.

Guccdüvân ve Buhara yakınlarında bulunan Riveğîr'de doğdu ve burada öldü. Abdülhâlik-ı Guccdüvânî'nin dört büyük halifesinden biri, Mahmud İncir Fağnevî'nin de şeyhidir. Nakşibendiyye tarikatının kurucusu Bahâeddin Nakşibend'in tarikat silsilesi Riveğîrî vasıtası ile Guccdüvânî'ye ulaşır. Bu açıdan Ârif-i Riveğîr'nin Nakşibendiyye tarikatı tarihinde önemli bir yeri vardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Reşehât Tercümesi, s. 51; Lâmiî, *Nefehât Tercümesi*, s. 413; Abdülmeccid el-Hânî, *el-Hadâ'îku'l-verdiyye*, Kahire 1308, s. 119; Hüseyin Vassâf, *Sefîne*, II, 7.

SÜLEYMAN ULUDAĞ

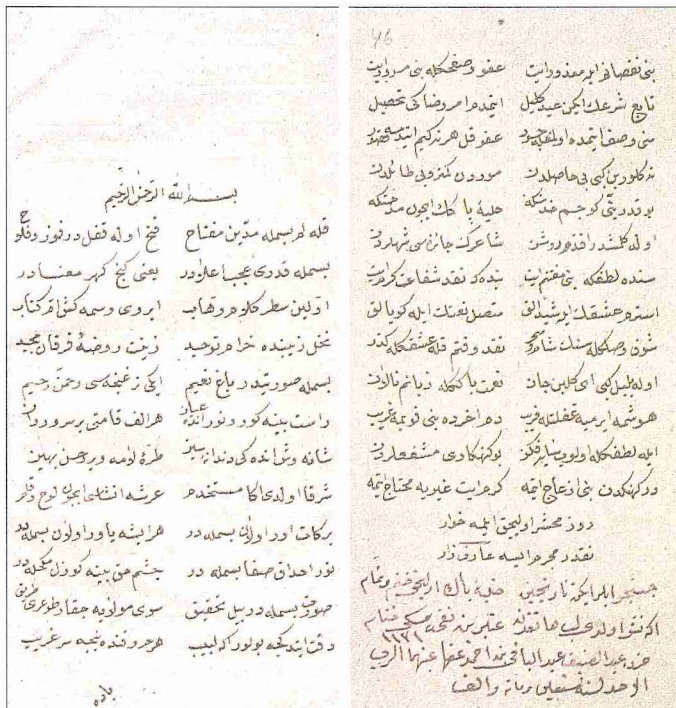
ÂRİF SÜLEYMAN

(ö. 1183/1769)

Divan şairi ve hattat.

Tuhfe'nin Mîr Süleyman Ârif b. Hasan b. İbrâhim ismiyle kaydettiği Ârif Efendi İstanbul'da doğdu. Asıl adı Süleyman olup şiirlerinde Ârif mahlasını kullandığından daha çok Ârif Süleyman adıyla tanınmıştır. Babası, III. Ahmed devri (1703-1730) sadrazamlarından Mehmed Paşa'nın kethüdâsı ve sonraları mirâhûr-ı şehriyârîlik de yapan Hasan Ağa'dır. Hâcegân-ı Dîvân-ı Hümâyûn'dan olan Ârif Efendi divan kâtipliği, silâhtar kâtipliği (1177/1763), bir yıl sonra süvari mukabeleciliği ve defter eminliği (1182/1768) gibi vazifelerde bulundu. Bu son görevdeyken, Rumeli'de sefere çıkan orduyla İsakça veya Babadağ'da bulunduğu sırada "Ârif-i arş-ı berîn" ibaresinin gösterdiği 1183 (1769) tarihinde vefat etti.

Müstakimzâde ve Suyolcuzâde üç dilde şiirleri olduğunu, bunların birer divan halinde toplandığını belirtmektedirler. Hatta Suyolcuzâde, çağdaşı diğer şairler gibi kendisinin de Ârif Süleyman'ın divanlarına takriz ve şiirlerine nazîre yazdığını kaydediyorsa da bunlardan sadece Türkçe olanı elde bulunmakta ve eserinde ayrıca bir kısım Farsça manzumeleri de yer almaktadır.

Abdülbâkî b. Ahmed hattıyla Ârif Süleyman'ın *Hilye*'sinin ilk sayfasıyla ketebe sayfası (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3585/2, vr. 1^a, 46^a)